

Milena D. Popović Pisarri¹

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet

RELATIVNE KONSTRUKCIJE S KOMPLEMENTIZATOROM U ITALIJANSKOM JEZIKU

Rad za cilj ima da opiše i analizira upotrebu italijanskih relativnih konstrukcija u kojima se proces relativizacije ne odvija posredstvom relativnih zamenica ili relativnih priloga, već preko komplementizatora. Reč je, naime, o komplementizatoru *che*, koji se koristi u finitnim relativnim konstrukcijama, i o komplementizatoru *da*, koji se javlja u nefinitnim infinitivnim relativnim konstrukcijama. Dok komplementizatoru *che* uvek prethodi antecedent, infinitivne relativne konstrukcije s komplementizatorom *da* mogu se javiti i bez iskazanog antecedenta. Rad će ponuditi i pregled sintaksičkih funkcija rečeničnih konstituenata čija se relativizacija vrši posredstvom pomenuta dva komplementizatora. Takođe, biće opisana i analizirana upotreba resumptivnih zamenica, kako u finitnim relativnim konstrukcijama s komplementizatorom *che*, tako i u infinitivnim relativnim konstrukcijama s komplementizatorom *da*.

Ključne reči: finitne relativne konstrukcije, nefinitne infinitivne relativne konstrukcije, komplementizator *che*, komplementizator *da*, resumptivna zamenica.

1. Predmet analize

Predmet ovoga rada predstavljaju italijanske relativne konstrukcije u kojima se proces relativizacije ne odvija posredstvom relativnih zamenica ili relativnih zameničkih priloga, već preko komplementizatora *che* i *da*. Rad za cilj ima da ponudi kratak opis i analizu upotrebe ove vrste relativnih struktura, a naša primarna motivacija da se bavimo ovom temom leži u činjenici da je ona

¹ uudinama@yahoo.com

zapostavljena i u domaćim gramatikama i udžbenicima italijanskog jezika i u postojećoj italijanističkoj naučnoj literaturi na srpskom jeziku.

Za razliku od zameničkih i priloških relativizatora, veznički relativizatori (ili, preciznije, komplementizatori) ne mogu iskazati sintaksičku funkciju antecedenta. Jezičko sredstvo koje omogućava da ta sintaksička funkcija bude iskazana i u relativnim konstrukcijama uvedenim komplementizatorom, jeste zamenica, upotrebljena s predlogom ili bez njega, koja je koreferentna s antecedentom. Takva se zamenica naziva *resumptivnom* upravo zato što je njena uloga da u relativnoj rečenici "rezimira" funkciju i značenje antecedenta. Dakle, dok relativne zamenice i relativni zamenički prilozi istovremeno imaju i vezničku i zameničku ulogu, u relativnim rečenicama s vezničkim relativizatorima ove dve uloge su podeljene – vezničku ulogu ima relativizator, dok zameničku ima upravo resumptivna zamenica (Kordić, 1995:158).

Iz sistema italijanskih relativnih rečenica u ovome radu izdvojićemo samo one konstrukcije koje karakteriše prisustvo relativizatora *che* i *da*, a potom opisati i analizirati upotrebu finitnih i nefinitnih relativnih struktura ove vrste, uz poseban osvrt na pojavu resumptivnih zamenica u njima. Takođe ćemo dati pregled sintaksičkih funkcija rečeničnih konstituenata čija se relativizacija vrši posredstvom komplementizatora *che* i *da*.

2. Strategije relativizacije u italijanskom jeziku

Uvidom u literaturu² o italijanskim relativnim konstrukcijama možemo zaključiti da u italijanskom jeziku postoje sledeće tri osnovne strategije relativizacije:

- 1) relativizacija posredstvom relativnih zamenica i relativnih priloga ((1a)-(1b));
- 2) relativizacija posredstvom komplementizatora *che* i *da* ((2a)-(2e); (5a)-(5c); (6a));
- 3) relativizacija posredstvom generalizovane upotrebe komplementizatora *che* i *da* u kombinaciji s resumptivnom zamenicom ((3a)-(3i); (7a)-(7b)) ili bez nje ((4); (8)).

Važno je istaći i da relativizaciju posredstvom relativnih zamenica i relativnih priloga, kao i relativizaciju posredstvom komplementizatora *che*, može karakterisati i pleonastična upotreba resumptivne zamenice ((1c)-(1d); (3a))³.

² U vezi sa strategijama relativizacije u italijanskom jeziku v. Venier (2007).

³ Primere navedene u radu preuzeli smo iz literature ili smo ih, u manjem broju slučajeva, sami sastavili za potrebe rada po ugledu na primere upotrebe relativnih konstrukcija koje smo čuli u spontanoj govornoj produkciji izvornih govornika.

(1)

a. Il professore a cui ci siamo rivolti ci ha assicurato
(Cinque, 1988: 446)

profesor kojem smo se obratili nas je umirio
'Profesor kojem smo se obratili umirio nas je.'

b. Marco ha trovato un bel posto dove
Marko je našao lepo mesto gde

tutti si sentiranno bene

svi će se osećati dobro

'Marko je našao lepo mesto gde će se svi osećati dobro.'

c. È un argomento di cui tutti ne parlano (Benincà, 2003: 283) = È un
argomento di cui tutti parlano

È un argomento di cui tutti ne parlano
je tema o kojoj svi o tome-CLIT.PLEON govore
'To je tema o kojoj svi govore.'

È un argomento di cui tutti parlano
je tema o kojoj svi govore
'To je tema o kojoj svi govore.'

d. Questo è il paese dove ci ho conosciuto Maria (Benincà, 2003: 281) =
Questo è il paese dove ho conosciuto Maria

Questo è il paese dove ci ho conosciuto Maria
ovo je selo gde tu-CLIT.PLEON sam upoznao Mariju
'Ovo je selo gde sam upoznao Mariju.'

Questo è il paese dove ho conosciuto Maria
ovo je selo gde sam upoznao Mariju
'Ovo je selo gde sam upoznao Mariju.'

Kako su predmet naše pažnje u ovom radu isključivo italijanske finitne i infinitivne relativne konstrukcije s komplementizatorom, u nastavku se nećemo baviti strukturama koje sadrže relativne zamenice i relativne zameničke priloge.

3. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *che*

Za razliku od infinitivnih relativnih konstrukcija s komplementizatorom *da*, koje ne moraju nužno imati antecedent, finitnim relativnim konstrukcijama s komplementizatorom *che* uvek prethodi antecedent u nadređenoj strukturi.

Komplementizatorom *che* vrši se relativizacija subjekta (2a), direktnog objekta (2b), predikativa (2c) i pojedinih odredbi za vreme (2d) i za meru (2e). U pitanju su, dakle, isključivo rečenični konstituenti čija morfološka struktura ne sadrži predlog. Ovakve relativne konstrukcije, u kojima se posredstvom komplementizatora *che* realizuje relativizacija rečeničnih članova koji u svom sastavu nemaju predlog, pripadaju italijanskom standardnom varijetetu⁴.

(2)

- a. La ragazza che verrà con me alla festa
 devojka COMP će doći sa mnom na zabavu
 è molto simpatica
 je mnogo simpatična
 'Devojka koja će sa mnom ići na zabavu veoma je simpatična.'
- b. La ragazza che ho incontrato stamattina
 devojka COMP sam sreo/srela jutros
 è molto simpatica
 je mnogo simpatična
 'Devojka koju sam jutros sreo/srela veoma je simpatična.'
- c. La ragazza che Anna è sempre stata
 devojka COMP Ana je uvek bila
 per tutti noi non esiste più
 za sve nas ne postoji više
 'Ona devojka kakva je Ana za sve nas oduvek bila više ne postoji.'
- d. Il giorno che ci siamo incontrati
 dan COMP smo se sreli
 portavi una gonna verde
 nosila si zelenu suknju
 'Onog dana kad smo se sreli nosila si zelenu suknju.'
- e. I chilometri che Belgrado dista da Novi Sad
 kilometri COMP Beograd je udaljen od Novog Sada
 non sono più di cento
 nisu više od sto
 'Beograd je od Novog Sada udaljen manje od 100 kilometara.'

⁴ Treba napomenuti da se u italijanskom jeziku, kako u finitnim, tako i u infinitivnim relativnim klauzama, direktni objekat može relativizovati i posredstvom relativne zamenice *il quale* 'koji'. U pitanju su jako retke, stilski markirane konstrukcije, netipične za spontanu govornu produkciju. Za primere i detaljniji opis upotrebe relativne zamenice *il quale* u funkciji direktnog objekta v. Cinque (1988: 451-454).

3.1. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *che* i iskazanom resumptivnom zamenicom

Relativne konstrukcije s komplementizatorom *che* i iskazanom resumptivnom zamenicom tipične su za spontanu, neformalnu govornu produkciju i pripadaju italijanskom supstandardnom varijetetu⁵.

U ovakvim konstrukcijama upotreba komplementizatora *che* je generalizovana, tj. komplementizator *che* koristi se za relativizaciju svih rečeničnih konstituenata, dok resumptivna zamenica daje informaciju o sintaksičkoj funkciji koju unutar relativne konstrukcije ima antecedent.

Funkciju resumptivne zamenice najčešće imaju klitički oblici ličnih zamenica ((3a), (3b) i (3g)) i zameničke i priloške klitičke partikule ((3c)-(3d)). Ređe, u funkciji resumptivne zamenice mogu se naći naglašene lične zamenice ((3e) i (3h)), pokazne zamenice (3f) i prisvojni zamenički pridevi (3i).

Posredstvom komplementizatora *che* i resumptivne zamenice vrši se relativizacija direktnog objekta (3a), indirektnog objekta (3b), odredbe za mesto (3c), odredbe za sredstvo (3d), gramatičkog subjekta ((3e)-(3f)), logičkog subjekta ((3g)-(3h)) i atributa (3i).

(3)

- a. Se viene anche Carlo, *che non lo può più vedere nessuno*, ci posso venire pure io (Cinque, 1988: 499) = Se viene anche Carlo, *che non può più vedere nessuno*, ci posso venire pure io

Se viene anche Carlo, *che non lo può più vedere nessuno*,
 ako dolazi i Karlo COMP ne ga-RP može više videti niko
 ci posso venire pure io
 tu mogu doći i ja

‘Ako dolazi i Karlo, kojeg niko više ne može očima da vidi, mogu da dođem i ja.’

Se viene anche Carlo, *che non può più vedere nessuno*,
 ako dolazi i Karlo COMP ne može više videti niko
 ci posso venire pure io
 tu mogu doći i ja

‘Ako dolazi i Karlo, kojeg niko više ne može očima da vidi, mogu da dođem i ja.’

- b. Un amico *che gli* avevo prestato dei soldi, non si è fatto più vivo (Benincà, 2003: 280) = Un amico a cui avevo prestato dei soldi, non si è fatto più vivo

⁵ O strategijama relativizacije koje se javljaju u italijanskom supstandardu v. Venier (2007) i Ceruti et al. (2017).

Un amico che gli avevo prestato dei soldi
 prijatelj COMP mu-RP sam pozajmio/pozajmila pare
 non si è fatto più vivo
 nije se više javio
 'Prijatelj kojem sam pozajmio/pozajmila pare nije se više javio.'

Un amico a cui avevo prestato dei soldi
 prijatelj kojem sam pozajmio/pozajmila pare
 non si è fatto più vivo
 nije se više javio
 'Prijatelj kojem sam pozajmio/pozajmila pare nije se više javio.'

c. È un posto che ci si deve andare tutti, prima o poi (Cinque, 1988: 498) =
 È un posto dove si deve andare tutti, prima o poi

È un posto che ci si deve andare tutti, prima o poi
 je mesto COMP tu-RP se mora ići svi pre ili kasnije
 'To je mesto gde svi, pre ili kasnije, moraju otići.'

È un posto dove si deve andare tutti, prima o poi
 je mesto gde se mora ići svi pre ili kasnije
 'To je mesto gde svi, pre ili kasnije, moraju otići.'

d. La mia chiave, che ci ho aperto anche la sua porta, è un modello più
 vecchio (Cinque, 1988: 499) = La mia chiave, con cui ho aperto anche la
 sua porta, è un modello più vecchio

La mia chiave che ci ho aperto anche la sua porta
 moj ključ COMP njime-RP sam otvorio/-la i njegova/njena vrata
 è un modello più vecchio
 je model stariji
 'Moj ključ, kojim sam otvorio/otvorila i njegova/njena vrata, stariji je
 model.'

La mia chiave con cui ho aperto anche la sua porta
 moj ključ kojim sam otvorio/-la i njegova/njena vrata
 è un modello più vecchio
 je model stariji
 'Moj ključ, kojim sam otvorio/otvorila i njegova/njena vrata, stariji je
 model.'

e. C'era un giocatore che si chiamava Cesarini, che lui all'ultimo momento faceva sempre goal (Berretta, 2003: 232) = C'era un giocatore che si chiamava Cesarini, che all'ultimo momento faceva sempre goal

C'era un giocatore che si chiamava Cesarini che
 bio je jedan igrač koji se zvao Čezarini COMP
lui all'ultimo momento faceva sempre goal
 on-RP u posljednjem trenutku je davao uvek gol
 'Bio je jedan igrač koji se zvao Čezarini i koji je uvek davao gol u posljednjem trenutku.'

C'era un giocatore che si chiamava Cesarini che
 bio je jedan igrač koji se zvao Čezarini COMP
 all'ultimo momento faceva sempre goal
 u posljednjem trenutku je davao uvek gol
 'Bio je jedan igrač koji se zvao Čezarini i koji je uvek davao gol u posljednjem trenutku.'

f. C'è una signora nel paese che questa li vende (Berretta, 2003: 232) = C'è una signora nel paese che li vende

C'è una signora nel paese che questa li vende
 ima jedna gospođa u selu COMP ta-RP ih prodaje
 'Ima jedna gospođa u selu koja ih prodaje.'

C'è una signora nel paese che li vende
 ima jedna gospođa u selu COMP ih prodaje
 'Ima jedna gospođa u selu koja ih prodaje.'

g. Pensa a Maria, che non gli piace nessuno (Cinque, 1988: 499) = Pensa a Maria, a cui non piace nessuno

Pensa a Maria, che non gli piace nessuno
 misli na Mariju COMP ne joj-RP sviđa niko
 'Pomisli samo na Mariju, kojoj se ne sviđa niko.'

Pensa a Maria, a cui non piace nessuno
 misli na Mariju kojoj ne sviđa niko
 'Pomisli samo na Mariju, kojoj se ne sviđa niko.'

h. Quella è Patrizia, che a lei non piace mai nessuno (Venier, 2007: 149) = Quella è Patrizia, a cui non piace mai nessuno

Quella è Patrizia, che a lei non piace mai nessuno
 to je Patricija COMP njoj-RP ne sviđa se nikad niko
 'To je Patricija, kojoj se nikad niko ne sviđa.'

Quella è Patrizia, a cui non piace mai nessuno
 to je Patricija kojoj ne sviđa se nikad niko
 'To je Patricija, kojoj se nikad niko ne sviđa.'

i. Io ho un'amica che sua figlia è effettivamente finita nell'armadio
 (Berretta, 2003: 232) = Io ho un'amica la cui figlia è effettivamente finita
 nell'armadio

Io ho un'amica che sua figlia
 imam prijateljicu COMP njena-RP ćerka
 è effettivamente finita nell'armadio
 je stvarno završila u ormaru
 'Imam prijateljicu čija ćerka je stvarno završila u ormaru.'

Io ho un'amica la cui figlia
 imam prijateljicu čija ćerka
 è effettivamente finita nell'armadio
 je stvarno završila u ormaru
 'Imam prijateljicu čija ćerka je stvarno završila u ormaru.'

3.2. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *che* bez resumptivne zamenice

U spontanoj, neformalnoj govornoj produkciji italijanskog supstandardnog varijeteta javljaju se i relativne konstrukcije koje karakteriše generalizovana upotreba komplementizatora *che*, ali bez resumptivne zamenice koja bi pružila informaciju o sintaksičkoj funkciji antecedenta unutar relativne strukture, te se takva informacija može dobiti isključivo iz konteksta. Primer (4) ilustruje ovakvu upotrebu komplementizatora *che* u italijanskim infinitivnim relativnim konstrukcijama.

(4)

È un fabbricato che il proprietario è il comune di Roma (Berretta, 2003: 231) = È un fabbricato il cui proprietario è il comune di Roma

È un fabbricato che il proprietario è il comune di Roma
 to je zgrada COMP vlasnik je opština Rim
 'To je zgrada čiji je vlasnik Opština Rim.'

È un fabbricato il cui proprietario è il comune di Roma
 to je zgrada čiji vlasnik je opština Rim
 'To je zgrada čiji je vlasnik Opština Rim.'

4. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *da*

Za razliku od finitnih relativnih konstrukcija s komplementizatorom *che*, kojima uvek prethodi antecedent, među infinitivnim relativnim konstrukcijama s komplementizatorom *da* ima onih kojima prethodi iskazani (neživi ili živi) antecedent ((5a)-(5b)) i onih kojima ne prethodi iskazani antecedent (5c). Ukoliko, kao u primeru (5c), antecedent nije iskazan, relativna parafraza nam daje informaciju o tome da je on neživ.

(5)

a. Ho tante cose da fare
 imam koliko stvari COMP raditi
 'Imam toliko toga da uradim.'

b. Ho tante persone da conoscere
 imam koliko ljudi COMP upoznati
 'Imam toliko ljudi da upoznam.'

c. Cerco da mangiare = Cerco qualcosa da mangiare

Cerco da mangiare
 tražim COMP jesti
 'Tražim nešto za jelo.'

Cerco qualcosa da mangiare
 tražim nešto COMP jesti
 'Tražim nešto za jelo.'
 'Tražim nešto za jelo.'

U italijanskom standardnom varijetetu komplementizatorom *da* vrši se isključivo relativizacija direktnog objekta (6a). Subjektat je pak nemoguće relativizovati u infinitivnim relativnim konstrukcijama koje uvodi *da* (6b).

(6)

a. Ho trovato un ragazzo da portare alla festa = Ho trovato un ragazzo che io possa portare alla festa stasera

Ho trovato un ragazzo da portare alla festa
 našao/našla sam momka COMP voditi na zabavu
 'Našao/našla sam momka kojeg bih poveo/povela / kojeg bih mogao/
 mogla da povedem na zabavu.'

Ho trovato un ragazzo che io possa
 našao/našla sam momka COMP ja mogu-SUBJUNCT
 portare alla festa
 voditi na zabavu
 'Našao/našla sam momka kojeg bih poveo/povela / kojeg bih mogao/
 mogla da povedem na zabavu.'

b. *Non trovo un ragazzo da venire con me al museo = Non trovo un
 ragazzo che possa venire con me al museo

*Non trovo un ragazzo da venire con me al museo
 ne nalazim momka COMP doći sa mnom u muzej
 'Ne mogu da nađem momka koji bi sa mnom išao u muzej.'

Non trovo un ragazzo che possa
 ne nalazim momka COMP može-SUBJUNCT
 venire con me al museo
 doći sa mnom u muzej
 'Ne mogu da nađem momka koji bi sa mnom išao u muzej.'

U vezi s italijanskim infinitivnim relativnim konstrukcijama, bilo onima koje uvodi komplementizator *da*, bilo onima koje uvode relativne zamenice ili relativni prilozi, valja podsetiti da ih sve karakterišu modalna vrednost (izražavaju mogućnost)⁶, restriktivnost⁷, koreferentnost neiskazanog subjekta relativne i subjekta nadređene strukture, kao i činjenica da se u funkciji predikata nadređene konstrukcije javlja ograničen broj glagola (*avere* 'imati', *cercare* 'tražiti', *trovare* 'naći', *prendere* 'uzeti', *dare* 'dati', *preparare* 'spremiti', *fare* 'raditi, praviti', *comprare* 'kupiti', *esserci* 'postojati', *volere* 'hteti', *offrire* 'nuditi, častiti').

4.1. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *da* i iskazanom resumptivnom zamenicom

Kao i relativne konstrukcije s komplementizatorom *che* i resumptivnom zamenicom, i konstrukcije s komplementizatorom *da* i iskazanom resumptivnom

⁶ O osnovnim karakteristikama italijanskih infinitivnih relativnih klauza v. Salvi & Vanelli (2004: 292-293), kao i Donati (2008) i Graffi (1994).

⁷ U vezi sa semantičkim kriterijumom na osnovu kojeg se relativne rečenice dele na restriktivne i nerestriktivne v. Scarano (2002: 162).

zamenicom javljaju se u spontanoj, neformalnoj govornoj produkciji i pripadaju italijanskom supstandardnom varijetetu.

U ovakvim strukturama upotreba komplementizatora *da* je generalizovana. On se, naime, koristi za relativizaciju svih rečeničnih konstituenata, dok je resumptivna zamenica ta koja daje informaciju o sintaksičkoj funkciji koju unutar relativne konstrukcije ima antecedent.

Funkciju resumptivne zamenice imaju bilo naglašeni bilo klitički oblici ličnih zamenica (7a), kao i zameničke i priloške klitičke partikule (7b).

(7)

Ho trovato un amico da condividere
 našao/našla sam prijatelja COMP podeliti
con lui tutti i miei segreti
 s njim-RP sve moje tajne
 'Našao/našla sam prijatelja s kojim bih mogao/mogla da podelim sve svoje tajne.'

Ho trovato un amico con cui condividere tutti i miei segreti
 našao/našla sam prijatelja s kojim podeliti sve moje tajne
 'Našao/našla sam prijatelja s kojim bih mogao/mogla da podelim sve svoje tajne.'

b. Ho trovato un amico da andarci alla festa insieme (Salvi & Vanelli, 2004: 293) = Ho trovato un amico insieme a cui andare alla festa

Ho trovato un amico da andar-ci
 našao/našla sam prijatelja COMP ići s njim-RP
 alla festa insieme
 na zabavu zajedno
 'Našao/našla sam prijatelja s kojim bih išao/išla na zabavu.'

Ho trovato un amico insieme a cui andare alla festa
 našao/našla sam prijatelja zajedno s kojim ići na zabavu
 'Našao/našla sam prijatelja s kojim bih išao/išla na zabavu.'

4.2. Relativne konstrukcije s komplementizatorom *da* bez resumptivne zamenice

U spontanoj, neformalnoj govornoj produkciji italijanskog supstandardnog varijeteta javljaju se i relativne konstrukcije koje karakteriše generalizovana upotreba komplementizatora *da*, ali bez resumptivne zamenice koja bi dala informaciju o sintaksičkoj funkciji antecedenta unutar relativne strukture, pa se do takve informacije može doći isključivo na osnovu konteksta. Primer (8)

ilustruje ovakvu upotrebu komplementizatora *da* u italijanskim infinitivnim relativnim konstrukcijama.

(8)

Desidera conoscere una ragazza da innamorarsi a prima vista = Desidera conoscere una ragazza di cui innamorarsi a prima vista

Desidera conoscere una ragazza da
 želi upoznati devojku COMP
 innamorarsi a prima vista
 zaljubiti se na prvi pogled
 'Želi da upozna devojku u koju bi se zaljubio na prvi pogled.'

Desidera conoscere una ragazza di cui
 želi upoznati devojku u koju
 innamorarsi a prima vista
 zaljubiti se na prvi pogled
 'Želi da upozna devojku u koju bi se zaljubio na prvi pogled.'

5. Zaključak

U ovom radu skrenuli smo pažnju na jedan poseban tip relativnih konstrukcija - finitne relativne konstrukcije s komplementizatorom *che* i nefinitne infinitivne relativne konstrukcije s komplementizatorom *da*, u kombinaciji s resumptivnom zamenicom ili bez nje.

Smatramo da opis, analiza i pregled upotrebe ovakvih konstrukcija koje smo ponudili u svom radu, s jedne strane, predstavljaju bitan doprinos italijanističkim sintaksičkim istraživanjima u našoj sredini, dok, s druge, mogu biti od velikog značaja i koristi u nastavi italijanskog jezika u kontekstu unapređivanja morfosintaksičke kompetencije studenata italijanskog jezika. Takođe, mislimo da opis i analiza italijanskih relativnih konstrukcija s komplementizatorom daju odličan podsticaj za kontrastivnu analizu srpskih finitnih i nefinitnih infinitivnih relativnih struktura s komplementizatorom u odnosu na njihove italijanske ekvivalente.

Literatura

- Benincà, P. (2003). Sintassi. In A. A. Sobrero (Ed.), *Introduzione all'italiano contemporaneo - Le strutture* (247-290). Roma - Bari: Editori Laterza.
- Berretta, M. (2003). Morfologia. In A. A. Sobrero (Ed.), *Introduzione all'italiano contemporaneo - Le strutture* (193-245). Roma - Bari: Editori Laterza.

- Cerruti, M., Crocco, C., & Marzo, S. (Eds.). (2017). *Towards a New Standard: Theoretical and Empirical Studies on the Restandardization of Italian*. Berlin: De Gruyter.
- Cinque, G. (1988). La frase relativa. In L. Renzi (Ed.), *Grande grammatica italiana di consultazione, volume I* (443-503). Bologna: Il Mulino.
- Donati, C. (2008). *La sintassi*. Bologna: Il Mulino.
- Graffi, G. (1994). *Sintassi*. Bologna: Il Mulino.
- Kordić, S. (1995). *Relativna rečenica*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Salvi, G., & Vanelli, L. (2004). *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- Scarano, A. (2002). *Frase relative e pseudo-relative in italiano. Sintassi, semantica e articolazione dell'informazione*. Roma: Bulzoni Editore.
- Venier, F. (Ed.). (2007). *Relative e pseudorelative tra grammatica e testo*. Alessandria: Edizioni dell'Orso.

ITALIAN RELATIVE CONSTRUCTIONS WITH A COMPLEMENTIZER

S u m m a r y

This study aims to describe and analyse the Italian relative constructions in which the process of relativization doesn't occur by means of relative pronouns or relative adverbs, but through the use of the complementizers *che* and *da*. The complementizer *che* is used in finite relative clauses, while the complementizer *da* appears in non-finite infinitive relative structures. Unlike the complementizer *che*, which is always preceded by an expressed antecedent, the non-finite infinitive relative constructions introduced by the complementizer *da* can have either expressed or implied antecedents. This study also provides a survey of syntactic functions exercised by all the clause constituents whose relativization occurs by means of the complementizers *che* and *da*. The use of resumptive pronouns (both in finite relative constructions with the complementizer *che* and in infinitive relative constructions with the complementizer *da*) is also described and analysed.

Keywords: finite relative constructions, non-finite infinitive relative constructions, complementizer *che*, complementizer *da*, resumptive pronoun.